

**PAŽYMA DĖL SKUNDO
PRIEŠ LIETUVOS RESPUBLIKOS ENERGETIKOS MINISTERIJĄ,
VALSTYBINĘ KAINŲ IR ENERGETIKOS KOMISIJĄ**

2010-12-02 Nr. 4D-2010/1-921
Vilnius

I. SKUNDO ESMĖ

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo Lietuvos sodininkų draugijų Kauno susivienijimo „Sodai“ pirmininko (toliau – pareiškėjas) skundą dėl pareigūnų galimo biurokratizmo ir (ar) piktnaudžiavimo.

Skunde pareiškėjas nurodo, kad ne kartą kreipėsi į Lietuvos Respublikos energetikos ministeriją (toliau – Ministerija), Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją dėl sodininkų bendrijų elektros tinklų išpirkimo, dėl sodininkų, kaip vartotojų, diskriminavimo, dėl elektros energijos kainos diferencijavimo ir kt. (klausimai skunde nurodyti), tačiau pareigūnai tik atsirašinėja, nespėdami problemos iš esmės.

II. TYRIMAS IR IŠVADOS

Skundo tyrimo metu, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 ir 20 straipsnių nuostatomis, Seimo kontrolierius Romas Valentukevičius kreipėsi į energetikos ministrą Arvydą Sekmoką, Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininkę Dianą Korsakaitę prašydamas pateikti teisės aktais pagrįstus paaiškinimus dėl pareiškėjo skunde išdėstytų aplinkybių bei turinčių reikšmės tyrimui dokumentų patvirtintas kopijas.

Atsižvelgiant į pareiškėjo skunde nurodytas aplinkybes, išskirtinos šios skundo dalys:

1. Dėl sodininkų bendrijų elektros tinklų išpirkimo.
2. Dėl elektros energijos sodininkų bendrijoms kainos diferencijavimo.
3. Dėl institucijų vaidmens ginant sodininkų bendrijų interesus bei sprendžiant elektros energijos kainos diferencijavimo klausimus.

1. Dėl sodininkų bendrijų elektros tinklų išpirkimo.

1.1. Lietuvos Respublikos energetikos ministras Arvydas Sekmokas 2010-09-22 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad:

- akcinė bendrovė Rytų skirstomieji tinklai nuo 2003 metų iki 2009 m. gruodžio 31 d. iš sodininkų (sodininkų bendrijų) buvo išpirkusi 161 bendrai naudojamą elektros energetikos objektą; nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2010 m. rugsėjo 1 d. įmonė iš sodininkų (sodininkų bendrijų) išpirko 149 bendrai naudojamus elektros energetikos objektus;

- AB Vakarų skirstomieji tinklai nuo 2003 metų iki 2009 m. gruodžio 31 d. iš sodininkų (sodininkų bendrijų) buvo išpirkusi 15 bendrai naudojamų elektros energetikos objektų; nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2010 m. rugsėjo 1 d. įmonė iš sodininkų (sodininkų bendrijų) išpirko 146 bendrai naudojamus elektros energetikos objektus. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 31 d. nutarimo Nr. 1257 „Dėl mėgėjiško sodo teritorijoje sodininkų lėšomis įrengtų elektros perdavimo ir skirstymo linijų, transformatorių pastočių, elektros skydinių ir kitų elektros perdavimui ir skirstymui skirtų įrenginių išpirkimo iš bendrijos terminų nustatymo“ (toliau – Nutarimas Nr. 1257) 1 punkto nuostatą, esamos būklės sodininkų elektros tinklai turėtų būti išpirkti iki 2011 m. liepos 1 dienos.

Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1-87 „Dėl mėgėjiško sodo teritorijoje sodininkų lėšomis iki Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo

įsigaliojimo įrengtų bendrai naudojamų elektros energetikos objektų, skirtų elektros energijai perduoti ir (ar) skirstyti, išpirkimo“ (viešai neskelbtas, kadangi yra individualaus pobūdžio) AB Rytų skirstomiesiems tinklams ir AB Vakarų skirstomiesiems tinklams buvo pavesta įvykdyti Ministerijai pateiktus šių įmonių planus.

Ministerija yra viešojo administravimo subjektas, vykdamas ir atliekantis jam teisės aktu nustatytas užduotis ir funkcijas. Ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 86, 7 punkte jai nustatyta atlikti ir kitas įstatymų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų ir kitų teisės aktų jai pavestas funkcijas. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Energetikos įstatymu (šiuo atveju aktuali šio įstatymo 28 straipsnio 1 dalies nuostata; toliau – Įstatymas) 2002 m. rugsėjo 5 d. priėmė nutarimą Nr. 1390, kurio 1.4 punktu įgaliojo Ministeriją nustatyti vartotojų (juridinių ir fizinių asmenų) lėšomis iki Energetikos įstatymo įsigaliojimo įrengtų bendrai naudojamų energetikos objektų, skirtų energijai perduoti ir (ar) skirstyti, išpirkimo ar eksploatavimo tvarką.

Vadovaujantis minėtais teisės aktais, 2009 m. gruodžio 9 d. buvo pasirašytas Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas Nr. 1-243, kuriuo buvo patvirtintas *Aprašas, reglamentuojantis vartotojų lėšomis įrengtų ir energetikos įmonėms nuosavybės teise nepriklausančių bendrai naudojamų elektros energetikos objektų, skirtų elektros energijai perduoti ir (ar) skirstyti, išpirkimo ir eksploatavimo tvarką* (toliau – Aprašas). Aprašo nuostatos taikomos ir sodininkų bendrai naudojamų elektros energetikos objektų išpirkimui.

Seimo kontrolieriui paaiškinta, jog tai, ar sodininkų (sodininkų bendrijų) bendrai naudojami elektros energetikos objektai bus išpirkti iki Nutarimo Nr. 1257 1 punkte nustatyto termino, priklauso tiek nuo energetikos įmonių, tiek nuo pačių sodininkų (sodininkų bendrijų), kadangi energetikos įmonės gali nupirkti sodininkų (sodininkų bendrijų) bendrai naudojamus elektros energetikos objektus tik tada, kai sodininkai (sodininkų bendrijos) sutinka juos parduoti ir atlieka tam tikrus veiksmus, būtinus sudaryti pirkimo–pardavimo sandoriams (priima atitinkamus sprendimus, pateikia prašymą ir t. t.).

Pažymėta, kad energetikos įmonės turėtų dėti visas pastangas sudaryti sodininkų (sodininkų bendrijų) bendrai naudojamų elektros energetikos objektų pirkimo–pardavimo sutartis, kadangi Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2010 m. kovo 19 d. įsakymo Nr. 1-87 „Dėl mėgėjiško sodo teritorijoje sodininkų lėšomis iki Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo įsigaliojimo įrengtų bendrai naudojamų elektros energetikos objektų, skirtų elektros energijai perduoti ir (ar) skirstyti, išpirkimo“ 2 punktu nustatyta, kad už AB Rytų skirstomų tinklų ir AB Vakarų skirstomųjų tinklų Ministerijai pateiktų planų įvykdymą yra tiesiogiai atsakingi šių įmonių vadovai.

1.2. vadovaujantis Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymo 7 straipsnio nuostata, sodininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso sodininkų bendromis lėšomis ar bendromis sutelktomis jėgomis pastatyti, įrengti ar kitaip įsigyti bendrojo naudojimo objektai: bendrojo naudojimo žemė su bendrojo naudojimo pastatais ir įrenginiais (tvoros, vartai, poilsio aikštelės, pliažai, miškai, vandens telkiniai ir kt.); bendroji inžinerinė įranga – vandentiekio, kanalizacijos, dujų, elektros, telekomunikacijų ir rodmenų tinklai, melioracijos įrenginiai, keliai, tiltai, lieptai, vamzdynai ir angos, elektros skydai ir kita bendrojo naudojimo inžinerinė techninė įranga, esanti bendrojo naudojimo teritorijose bei patalpose ar konstrukcijose, taip pat šie objektai, įrengti sodo sklypuose, jeigu jie susiję su visos mėgėjiško sodo teritorijos inžinerinės techninės įrangos veikimu ir jeigu jie nėra kitų asmenų nuosavybė.

Mėgėjiško sodo teritorijoje sodininkų lėšomis įrengtos elektros perdavimo ir skirstymo linijos, transformatorių pastotės, elektros skydinės ir kiti elektros perdavimui ir skirstymui reikalingi įrenginiai po šio Įstatymo įsigaliojimo Civilinio kodekso nustatyta tvarka iš bendrijos yra išperkami esamos būklės, laikantis Energetikos įstatymo reikalavimų ir Vyriausybės nustatytais terminais.

Vadovaujantis Energetikos įstatymo 28 straipsnio 1 dalimi, energetikos įmonės Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išperka ar eksploatuoja vartotojų (juridinių ir fizinių asmenų) lėšomis iki šio Įstatymo įsigaliojimo įrengtus bendrai naudojamus energetikos objektus, skirtus energijai perduoti ir (ar) skirstyti. Valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausantys

bendrai naudojami energetikos objektai ir sodininkų bendrijoms nuosavybės teise priklausantys bendrai naudojami energetikos objektai, skirti energijai perduoti ir (ar) skirstyti, įrengti iki šio Įstatymo įsigaliojimo, gali būti parduoti energetikos įmonei už kainą, nustatomą pagal turto ir verslo vertinimą reglamentuojančius teisės aktus. Išperkamų bendrai naudojamų energetikos objektų kaina nustatoma vadovaujantis turto ir verslo vertinimą reglamentuojančiais teisės aktais.

Mėgėjiško sodo teritorijoje sodininkų lėšomis įrengtos elektros perdavimo ir skirstymo linijos, transformatorių pastotės, elektros skydinės ir kiti elektros perdavimui ir skirstymui skirti įrenginiai Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka, laikantis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo reikalavimų ir vadovaujantis Vartotojų (juridinių ir fizinių asmenų) lėšomis iki Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo įsigaliojimo įrengtų bendrai naudojamų elektros energetikos objektų, skirtų elektros energijai perduoti ir (ar) skirstyti, išpirkimo ar eksploatavimo tvarkos aprašu, patvirtintu energetikos ministro 2009 m. gruodžio 9 d. įsakymu Nr. 1-243, iš bendrijų jų prašymu išperkami esamos būklės iki 2011 m. liepos 1 dienos.

1.3. Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2009-12-09 įsakymu Nr. 1-243 patvirtintas Aprašas, reglamentuojantis vartotojų lėšomis įrengtų ir energetikos įmonėms nuosavybės teise nepriklausančių bendrai naudojamų elektros energetikos objektų, skirtų elektros energijai perduoti ir (ar) skirstyti, išpirkimo ir eksploatavimo tvarką.

Šio Aprašo VIII skyriuje aprašyta sodininkų bendrijų lėšomis iki Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo įsigaliojimo įrengtų bendrai naudojamų elektros energetikos objektų išpirkimo tvarka.

Pažymėtina, kad jau aštunti metai sprendžiamas sodininkų bendrijoms priklausančių bendrai naudojamų elektros energetikos objektų išpirkimo klausimas; keičiamos tvarkos, metodikos, tačiau šis procesas ir toliau vyksta labai lėtai.

Seimo kontrolieriaus nuomone, šiuo metu patvirtintas naujas Aprašas nepagreitins šio proceso, o sukels dar didesnę konfliktą tarp sodininkų bendrijų, energetikos įmonių, valstybės institucijų. Šis procesas nepaspartės, nes visa bendrai naudojamų elektros energetikos objektų išpirkimo našta tenka sodininkų bendrijoms, kurių finansinės galimybės yra ribotos.

Išanalizavus Aprašo nuostatas, darytina išvada, kad, norint suprasti šį teisės aktą, reikia jį ne vieną kartą perskaityti ir gerai išanalizuoti, bet ar tai yra pajėgūs padaryti sodininkai, kurie dauguma jau yra garbaus amžiaus;

1.3.1. Seimo kontrolieriaus nuomone, Aprašo VIII skyriaus 31 punktą „bendrai naudojamo elektros energetikos objekto techninės būklės apžiūrą ir įvertinimą atlieka energetikos įmonė, dalyvaujant sodininkų bendrijos atstovui“, yra kritikuotinas. Ar gali energetikos įmonė, kuri išperka iš sodininkų bendrijų bendrai naudojamus elektros energetikos objektus ir yra suinteresuota, kad kaina būtų kuo mažesnė, atlikti įvertinimą bei techninės būklės apžiūrą. Tai būtų neobjektyvu.

Aprašo 35 punktą lyg ir pateikia alternatyvą: „Tais atvejais, kai sodininkų bendrija ir energetikos įmonė šio Aprašo VIII skyriaus nustatyta tvarka nesusitaria dėl bendrai naudojamo elektros energetikos objekto techninės būklės, kainos ir (ar) kitų išpirkimo sąlygų ir tvarkos, sodininkų bendrijų lėšomis įrengtų ir energetikos įmonėms nuosavybės teise nepriklausančių bendrai naudojamų elektros energetikos objektų išpirkimui taikomos šio Aprašo III ir IV skyriaus nuostatos, o sodininkų bendrijų prašymai išpirkti bendrai naudojamus elektros energetikos objektus svarstomi tuomet, kai energetikos įmonei pateikiami visi šio Aprašo 15, 16 ir 17 punktuose nurodyti dokumentai“. Aprašo III ir IV skyriuose yra numatyta, kad bendrai naudojamų elektros energetikos objektų kaina nustatoma vadovaujantis Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymu ir kitais turto ir verslo vertinimą reglamentuojančiais teisės aktais ir tai atlieka turto vertintojas, o techninę būklę nustato Valstybinė energetikos inspekcija. Nuostata lyg ir būtų gera, tačiau, vykdant bendrai naudojamų elektros energetikos objektų išpirkimo procedūrą pagal Aprašo III ir IV skyrius, reikės pateikti dvigubai daugiau dokumentų, nors sodininkų bendrijų finansinės galimybės yra ribotos.

1.3.2. Aprašo 23 punkte nurodyta: „Bendrai naudojamų elektros energetikos objektų pirkimo–pardavimo sutartyse nustatoma, kad **energetikos įmonės su savininkais atsiskaito per trejus metus nuo sutarties sudarymo**, atsižvelgdamos į investicijų programose nustatytų lėšų, skirtų bendrai naudojamiems objektams išpirkti, kasmetinį dydį.“

Seimo kontrolieriaus nuomone, tai nėra teisinga vartotojų (bendrai naudojamų elektros energetikos objektų savininkų) atžvilgiu. Elektros energijos vartotojai už suvartotą elektros energiją su energetikos įmone privalo atsiskaityti kas mėnesį, nes jeigu nesumokės I– bus išjungta elektra. Tačiau energetikos įmonė, išpirkusi iš savininko elektros energetikos objektus, su ja gali atsiskaityti per trejus metus. Kaip matyti, ši nuostata yra privaloma pirkimo–pardavimo sutarties dalis;

1.3.3. Aprašo VII skyriaus 25 punkto 2 dalyje nurodyta: „Jeigu per šio Aprašo 31 punkte nustatytą terminą savininkas nepateikia prašymo arba raštu atsisako energetikos įmonės siūlymo išpirkti bendrai naudojamą elektros energetikos objektą, arba per 4 mėnesius nuo pasiūlymo gavimo dienos raštu neatsako į tokį siūlymą, arba iki šio Aprašo 22 punkte nustatyto termino ne dėl energetikos įmonės kaltės nebus sudaryta bendrai naudojamo elektros energetikos objekto pirkimo–pardavimo sutartis, tai savininkas privalo bendrai naudojamą elektros energetikos objektą eksploatuoti teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis bei užtikrinti, kad jis atitiktų teisės aktuose nustatytus saugumo, energetikos objektų suderinamumo ir kitus privalomus reikalavimus, arba savininkas privalo sudaryti bendrai naudojamo elektros energetikos objekto eksploatavimo sutartį su teisės aktų nustatyta tvarka atestuota įmone. Savininkai, nepardavę jiems priklausančių bendrai naudojamų elektros energetikos objektų ir nesudarę tokių eksploatavimo sutarčių, už šių objektų saugumą ir eksploatavimą atsako teisės aktų nustatyta tvarka.“

Šiuo punktu visa atsakomybė bei pareigos vėl uždedama sodininkų bendrijoms, nes joms nelieka alternatyvos, jos netenka apsisprendimo teisės. Sodininkų bendrijos pastatomos į tokią padėtį, kad teks sutikti su energetikos įmonės diktuojamomis sąlygomis ir pasirašyti pirkimo–pardavimo sutartis, nes pačios išlaikyti kvalifikuotus specialistus jos neturės finansinių galimybių;

1.4. Lietuvos Aukščiausias Teismas 2009-09-14 apžvalgoje pabrėžė: „Neretai sutartinių teisinių santykių dalyvių padėtis dėl objektyvių priežasčių: skirtingo profesinio statuso patirties, informacijos, specialių žinių stokos, materialinės padėties, būtinybės patenkinti būtinuosius poreikius ar kitų aplinkybių, yra akivaizdžiai nelygiavertė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje konstatuota, kad sutarties laisvės principas sudarant sutartį yra tinkamai įgyvendinamas, jeigu civilinių teisinių santykių subjektai yra lygiavertės padėties. Jeigu kuris nors šių santykių subjektas dominuoja kito atžvilgiu, gali kilti abejonių dėl sutarties šalių lygybės nustatant sutarties sąlygas, išskyrus atvejus, kai šios nustatytos imperatyviųjų teisės normų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-579/2008). Siekiant apginti silpnesniosios sutarties šalies teises ir teisėtus interesus, sutarties laisvės principas gali būti ribojamas įstatymo. Vienas iš tokio teisinio reguliavimo, skirto silpnesniosios sutarties šalies gynimui, atvejų yra vartotojų teisių apsaugos institutas. Fizinio asmens (vartotojo) ekonominė padėtis paprastai yra silpnesnė negu kitos vartojimo sutarties šalies – pardavėjo ar paslaugų teikėjo (verslininko). Vartotojo, dalyvaujančio vartojimo sutartiniuose santykiuose, derybinės galios yra apribotos, neretai šis asmuo nepasirengęs deryboms arba nesugeba derėtis. Vartojimo sutartys dažniausiai sudaromos prisijungimo būdu, naudojant standartines sutarčių sąlygas, kurios nėra individualiai aptariamoms, todėl vartotojas yra priverstas priimti jam primetamas stipraus kontrahento siūlomas sutarties sąlygas arba apskritai atsisakyti sutarties. Nurodytos aplinkybės lemia, kad sutartiniuose santykiuose su vartotojais negali būti remiamasi vien sutarčių laisvės principu – būtinos teisės normos, saugančios silpnesniąją šalį ir įpareigojančios pardavėją ar paslaugų teikėją atsižvelgti į vartotojo interesus. Dėl šių priežasčių šiuolaikinėje sutarčių teisėje susiformavo silpnesniosios sutarties šalies apsaugos doktrina, kuri tapo pagrindu valstybei įsikišti į šalių sutartinius teisinius santykius ir, ribojant sutarties laisvės principą, nustatyti specialų vartojimo sutarčių teisinį reglamentavimą. Būtinybę užtikrinti vartotojo, kaip silpnesniosios sutarties šalies, teisių ir teisėtų interesų apsaugą savo nutartyse yra akcentavęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatuodamas, kad **vartotojų gynimas yra prioritentinė valstybės ekonominės ir socialinės politikos dalis, konstitucinis valstybės ūkio tvarkymo principas; su vartotojų teisių apsauga susijusiuose ginčiuose neretai peržengiamos privačių santykių ribos, vartotojų teisių gynimas vertintinas kaip viešasis interesas, svarbus ne tik pačiam vartotojui, bet ir didelei visuomenės daliai** (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-

475/2001; 2008 m. spalio 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-536/2008).

2. Dėl elektros energijos sodininkų bendrijoms kainos diferencijavimo.

2.1. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – Komisija) pirmininkė D. Korsakaitė 2010-09-27 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 44 straipsnio 1 dalį, Komisijai nustačius viršutines kainų ribas, konkrečias perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainas ir tarifus nustato ir keičia paslaugų teikėjai. Pagal minėto įstatymo 44 straipsnio 4 dalį persiuntimo paslaugos kaina ir visuomeninė elektros energijos kaina gali būti diferencijuojamos į elektros energijos ir galios dedamąsias bei tarifų rūšis pagal vartotojų kategorijas ar grupes, elektros energijos vartojimo laiką, sunaudotos elektros energijos kiekį, nustatytą galią, taip pat pagal kitus paslaugos teikėjo pasirinktus objektyvius požymius, kurie sudarytų galimybę nustatant skirtingas tarifų rūšis siekti didesnio veiklos efektyvumo.

Nustatant ir diferencijuojant kainas ir tarifus, draudžiama diskriminuoti vartotojus. Visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams į elektros energijos ir galios dedamąsias nediferencijuojama. Taigi, elektros energijos kainų ir tarifų diferencijavimas pagal įtampos lygius yra objektyvus, t. y. techninių parametrų sąlygotas požymis.

2010 m. vasario mėnesio duomenimis, Lietuvoje 772 sodininkų bendrijų (arba apie 81 proc.) elektros tinklai AB Vakarų skirstomiesiems tinklams ir AB Rytų skirstomiesiems tinklams nepriklausė. Sodininkų bendrijoms nuosavybės teise priklausantis bendrai naudojamas turtas (šiuo atveju – elektros tinklai) nebuvo įtrauktas į šių bendrovių turto bazę ir nebuvo vertinamas, nustatant nusidėvėjimo sąnaudas ir normatyvinį pelną bei diferencijuojant visuomeninę elektros energijos kainą ir elektros energijos persiuntimo paslaugos kainą. Tai yra sodų bendrijoms nuosavybės teise priklausančių lokaliųjų tinklų sąnaudos netraukiamos į skirstomųjų tinklų sąnaudas bei kainas, kurias moka visi vartotojai.

Skirstomųjų tinklų įmonės aptarnauja bei vykdo elektros energijos persiuntimą vidutinės ir žemos įtampos tinklais iki sodininkų bendrijos nuosavybės ribos, kuri nustatyta elektros energijos tiekimo sutartyse ir kuri daugiau nei 90 procentų atvejų yra žemos įtampos elektros tinklo ribose. Elektros energijos tiekimo paslaugos ir skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais sąnaudos paskirstomos visiems vartotojams pagal „pašto ženklą“ principą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje ir nepriklauso nuo elektros energijos tiekimo atstumo. Pagal bendrovių nustatytas ir su Komisija suderintas Visuomenines elektros energijos kainas ir tarifus bei jų taikymo tvarkos nuostatas, sodininkų bendrijoms, perkančioms elektros energiją iš žemosios įtampos elektros tinklų per bendrą apskaitą ir perparduodančioms ją pirmosios grupės vartotojams, taikoma 1,4 ct/kWh be PVM arba 5 proc. nuolaida buitiniams vartotojams nustatytiems elektros energijos tarifams, jeigu minėti asmenys nėra sudarę atskiro susitarimo (sutarties) dėl įmokų skirstymo ir surinkimo, informacijos apdorojimo ar kitų paslaugų, susijusių su atsiskaitymu už patiektą elektros energiją, teikimo.

2.2. Vadovaujantis Energetikos įstatymo 17 straipsnio 8, 9 dalių nuostatomis, Komisija atlieka šias funkcijas: tvirtina valstybės ir savivaldybių reguliuojamų kainų nustatymo metodikas; nustato valstybės reguliuojamų kainų viršutines ribas; kontroliuoja valstybės reguliuojamų kainų ir tarifų taikymą; tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius ir kt.

Komisija atsako už savo nutarimus. Komisijos nutarimai priimami vardiniu balsavimu. Komisijos posėdžiai yra teisėti, jeigu juose dalyvauja ne mažiau kaip 4 Komisijos nariai, įskaitant jos pirmininką. Sprendimai priimami posėdyje dalyvaujančių Komisijos narių balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia Komisijos pirmininko balsas.

Pažymėtina, jog norint įvertinti elektros energijos kainų nustatymo, jos diferencijavimo bei su tuo susijusių teisės aktų pagrįstumą bei teisėtumą yra reikalingos specialiosios ekonominės žinios. Seimo kontrolierius neturi įgaliojimų vertinti Komisijos, kaip kolegialaus organo pagal jai nustatytą kompetenciją, priimtų sprendimų pagrįstumo ir teisėtumo.

Konstitucinis Teismas savo praktikoje yra konstatavęs, kad būtinybė ginti vartotojų interesus yra konstitucinis asmens ūkinės veiklos laisvės ribojimo pagrindas; įstatymais ir kitais

teisės aktais turi būti nustatytos vartotojų interesų gynimo priemonės, valstybės institucijos turi kontroliuoti, kaip ūkio subjektai laikosi įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų reikalavimų; **specialiosios vartotojų interesų gynimo priemonės – tai diskriminacinių kainų nustatymo ribojimas, monopolinės rinkos prekių kainų dydžių, tarifų valstybinis reglamentavimas, prekių kokybės, kitų reikalavimų monopoliniam ūkio subjektui nustatymas ir kt.** (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d., 2003 m. kovo 17 d., 2008 m. gruodžio 4 d. nutarimai). Valstybinio energetikos ūkio reglamentavimo svarba akcentuota Europos Teisingumo Teismui (ETT) nagrinėjant Lietuvos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl 2003 m. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių 20 straipsnio aiškinimo; ETT šioje byloje pabrėžė, kad **valstybės narės turi užtikrinti visiems namų ūkio (buitiniams) vartotojams teisę savo teritorijoje gauti nustatytos kokybės elektros energiją už protingą, lengvai ir aiškiai palyginamą bei skaidrią kainą** (2008 m. spalio 9 d. sprendimas, C-237/07, Rink. p. 8).

Lietuvos Aukščiausias Teismas apžvalgoje yra pasisakęs, kad sodininkų bendrijos narys yra jam priklausančiuose pastatuose jo lėšomis įrengtų elektros apskaitos prietaisų ir įrenginių savininkas ir sodininkų bendrijai priklausančių vidinių elektros tinklų ir įrenginių bendraturtis. Jis nėra bendrijos subabonentas.

3. Dėl institucijų vaidmens ginant sodininkų bendrijų interesus bei sprendžiant elektros energijos kainos diferencijavimo klausimus.

3.1. Komisijos pirmininkė informavo, kad 2009–2010 metais gauti pareiškėjo skundai ir prašymai buvo nagrinėjami vadovaujantis Energetikos įstatymu, Elektros energetikos įstatymu, Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jos viršutinės ribos nustatymo metodika, patvirtinta Komisijos 2009 m. lapkričio 9 d. nutarimu Nr. O3-199, Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodika, patvirtinta Komisijos 2009 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. O3-139, AB VST visuomeninių elektros energijos kainų ir tarifų bei jų taikymo tvarka bei Elektros energijos persiuntimo paslaugos kainos ir tarifų bei jų taikymo tvarka, patvirtintomis Komisijos 2010 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. O3-55.

Per minėtą laikotarpį gauti pareiškėjo skundai ir prašymai išankstinio skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka nebuvo nagrinėjami.

Komisija, būdama centrinis valstybinio administravimo subjektas, ir vadovaudamasi Viešojo administravimo įstatymu, Energetikos įstatymu bei Elektros energetikos įstatymu vykdo įstatymų priskirtas funkcijas ir pagal savo kompetenciją atlieka atitinkamus veiksmus elektros energetikos sektoriuje. Komisijos kompetencija ir funkcijos elektros energetikos sektoriuje apibrėžtos Energetikos įstatymo 17 straipsnyje ir Elektros energetikos įstatymo 6 straipsnyje. Komisija, vykdydama teisės aktuose nustatytas funkcijas kontroliuojant ir prižiūrint elektros energetikos įmonių reguliuojamą veiklą ir gindama visų vartotojų, taip pat ir sodininkų bendrijų bei jų narių teises ir teisėtus interesus, vadovaudamasi Visuomeninių elektros energijos kainų, visuomeninio tiekimo paslaugos kainos ir jos viršutinės ribos nustatymo metodikos X skyriaus nuostatomis, nustatė paslaugų teikėjams privalomus visuomeninių elektros energijos kainų ir visuomeninio tiekimo paslaugos kainos diferencijavimo principus. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo (persiuntimo) paslaugų kainų diferencijavimo principai, kurie neleistų paslaugų teikėjams diskriminuoti tos pačios grupės vartotojus, buvo nustatyti vadovaujantis Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodikos X skyriumi.

Vadovaudamiesi šių metodikų nuostatomis, paslaugų teikėjai kartu su prašymu dėl kainos bei tarifų paskelbimo pateikia Komisijai elektros energijos persiuntimo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų ir tarifų diferencijavimo tvarkas. Skirtingų įmonių diferencijavimo tvarkos turi remtis įmanomai vienodais diferencijavimo principais ir turi būti suderintos su Komisija. Šias metodikas Komisija vertina visų vartotojų nediskriminavimo požiūriu ir leidžia taikyti arba, esant požymiams dėl atskirų vartotojų grupių diskriminavimo, nurodo jas koreguoti. Komisijos teisės aktai derinami iš anksto su suinteresuotomis institucijomis, o sprendimai priimami viešuosiuose posėdžiuose, kuriuose dalyvauja visi norintys ir gali pareikšti

savo pastabas;

3.2. Ministerija informavo, kad su pareiškėju buvo bendraujama ne tik raštiškai, bet ir asmeniškai, susitikimų metu bei telefonu. Pareiškėjas, kaip Kauno susivienijimo „Sodai“ pirmininkas ir sodininkų atstovas, dalyvaudavo Ministerijoje organizuojuose susitikimuose dėl Aprašo projekto rengimo, kuriuose buvo nagrinėjamos, perduodant elektros tinklus energetikos įmonėms, dažniausiai sodininkams kylančios problemos;

3.3. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsnio nuostatomis, Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje. Seimo kontrolieriai netiria skundų dėl darbo teisinių santykių, taip pat netikrina teismų priimtų sprendimų, nuosprendžių ir nutarčių pagrįstumo ir teisėtumo. Seimo kontrolieriai netiria skundų dėl prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų priimtų procesinių sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo.

Iš skundo tyrimui pateiktos medžiagos matyti, kad pareiškėjas dėl sodininkų bendrijų teritorijose esančių elektros tinklų ne kartą kreipėsi į Energetikos ministeriją, Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją, Lietuvos Respublikos Prezidentę D. Grybauskaitę, Seimo narius V. Mazuronį, R. Žilinską, Europos Parlamento narį R. Paksą, Lietuvos Respublikos Seimo komitetą, Aplinkos apsaugos komitetą.

Pareiškėjas yra dalyvavęs ne viename Energetikos ministerijos posėdyje, kuriame buvo svarstomi teisės aktų projektai, taip pat Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos viešojo svarstymo posėdžiuose, svarstant elektros energijos tarifų sodininkų bendrijoms bei tinklų išpirkimo klausimus. Kaip matyti iš pateiktų dokumentų, prirašyta daug kreipimūsi, prašymų, pasiūlymų, skundų bei atsakymų į juos.

Seimo kontrolieriaus nuomone, vertinant tai, kas pirmiau aprašyta, darytina išvada, jog viešasis administravimas nebuvo pažeistas, institucijos pagal savo kompetenciją teikė atsakymus, paaiškinimus, informaciją, buvo sudaromos darbo grupės, organizuojami vieši svarstymai.

Tačiau, kaip teigia pareiškėjas, visi siūlymai, pastabos dėl elektros energijos kainos sodininkams diferencijavimo, dėl elektros tinklų išpirkimo sąlygų buvo atmesti.

Įvertinus pirmiau išdėstytą medžiagą, Seimo kontrolieriaus nuomone, sodininkų bendrijų problemos liko neišspręstos, į daugybę klausimų tebėra neatsakyta, konfliktinė situacija tęsiasi – silpnesnioji konflikto šalis palikta problemas spręsti savo jėgomis. Esant tokiai situacijai, mažėja pasitikėjimas valstybinėmis institucijomis.

Seimo kontrolieriaus nuomone, visoms suinteresuotosioms pusėms būtina dar kartą susirinkti ir galutinai nuspręsti, kokių priemonių dar galima imtis, kad nebūtų pažeidžiami sodininkų bendrijų, kartu ir labiausiai pažeidžiamos pusės, sodininkų, interesai, eksploatuojant bendrai naudojamus elektros energetikos objektus bei juos išperkant.

III. SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Seimo kontrolierius nusprendžia Lietuvos sodininkų draugijos Kauno susivienijimo „Sodai“ pirmininko skundą pripažinti pagrįstu.

IV. SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Seimo kontrolierius pažymą teikia energetikos ministrui Arvydui Sekmokui, siūlo organizuoti visų suinteresuotųjų pusių – sodininkų draugijų, valstybės institucijų pareigūnų – susitikimą bei nuspręsti, kokių priemonių (pavyzdžiui, teisės aktų papildymo) dar būtų galima imtis, kad nebūtų pažeidžiamos sodininkų bendrijų bei jų narių teisės.

Seimo kontrolierius

Romas Valentukevičius

Audronė Blinkevičienė, 2665112